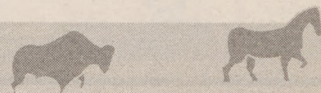

AGUR, JOXEMIEL BARANDIARAN

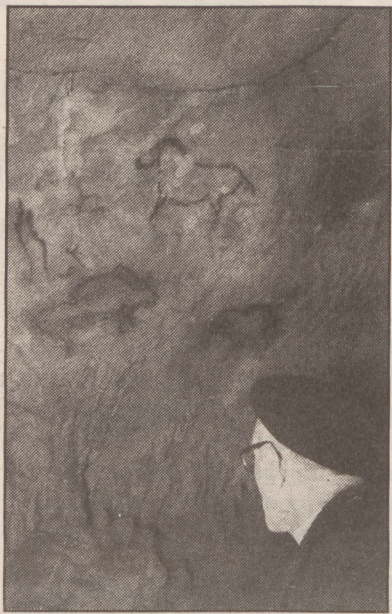
buruari errepikatuz. Angelu, Miarrizte, Belok, Baiona, Sara; lehenengo urteetan batetik bestera ibili zen harik eta Saran piskanaka sustraiak bota zituen arte. Manuel Intxaustiri esker ireki omen zitzaikion 1937an Iparraldean lan egiteko ateak.

Gerrate giro hartatik alde egiteko aukera izan omen zuen, Filipinetatik eta New Yorketik bertako unibertsitateetara lanera joateko deia jaso bait zuen, baina bertan geratzea erabaki zuen. Saran Bidartea izeneko etxean finkatu zen bere iloba Pilarrekin batera.

Bigarren Mundu Gerran, alemaniarrek Iparraldea hartu zuten 1940an. Garai hartan Frantziako Ministeritzaren enkarguz egiten zuen lana, Iparraldeko arkeologia saillean, baina alemaniarrek etorri zirenean hauen baimena behar zuen lanerako. Garai hartako alemaniar intelektual askorekin harremanak izateko aukera izan zuen, Bouda, Hermann eta besterekin. 'Paideuma' aldizkari alemaniarretik eskatu zitzaion 'kolaborazioa' dela eta Gasteizko Apaiztegiaren zuten materialek behar zuela adierazi zuen Barandiaranek. Bere iloba Pilarri Irungo mugan kendu zizkieten materialak hain zuzen. Kontrabandista baten bitartez, egun gutxitara soldadu alemaniarrek ekarri zioten aduanan kendutako materialek. «Ni ez nengoen oso lasai, batez ere, jendeak nitaz pentsa zezakeenaz, alemaniarrekin ondo moldatzeko aukera bait nuen. Bada ez bada ere, Frantziar agintariengana jo nuen kezka hori azalduz eta beharrela erantzun zidaten esanez: ...zuri alemaniarrek ez dizute gerraterako laguntzarik eskatu, kulturarako baizik, eta kultura unibertsala da, guztiona, beraz lasai ibili zure eginkizunetan».

Hitzaldiak, ikerketak, aldizkariak argitaratu eta banatu, etengabe segitzen zuen Euskal Herriaren bizikera eta izakera biltzen. Europan zehar kongresuz kongresu ibili zen.

Hego Euskal Herrira itzultzeko lehen aleginak 1941ean egin ziren. 1953an Salamancako Unibertsitatean hitzaldi batzuk emateko aitza-

● Barandiaran, Santimamiñeko kobazuloetan, historiaurreko irudiak aztertzen. J. SAN MARTIN

kiaz, polizi fitxa hautsi eta horrela etorri ahal izan zen berriro Ataunera urte honetako urriaren 21ean.

Hurrengo urtean Aranzadi Elkar-teak omenaldi bat egin zion Donostiako San Telmo museoa. Hamazazpi urteren buruan ikerketak utzi beharrean aurkitu zen leku berean hasi zen berriro lanean Itziar Urtiaga harpean. 1964ean Iruñako Unibertsitateak etnologia sailaren ardura hartzea eskaini zion. Hamazazpi urte izan zen bertan. Irakasle zela, ikerketaren bideari ezin amore eman eta Etniker taldea sortu zuen. 250etik gora argitalpen jarri zituen plazan.

Irakaskuntza utzi 1981ean eta Ataungo Sara baserrira erretiratu zen, hala ere ez zion lanari utzi. Bisita ugari jasotzen zituen etxean. Pilar ilobaren laguntzarekin, moldatzen zen eguneroko bizitzan. Azken urtean, moja bat ere izaten zen Sara baserrian, Baradiaren osasunak txarrera egin bait zuen azken urtetan. Irakurtzeko gai ez zela, bere ikasketak gelan eserita ematen zituen egunak, bisitan etortzen zitzaionei kaso eginez. Poliki-poliki itzaltzen joan zen bere arnasa, eta bizitza, atzo gaizaldean zendu zen arte.

● Barandiaran euskararen aldeko ekitaldietan ibiltzen zen. Honako honetan, Luis Villasante eta bere ilobarekin, 1979. urteko Kilometroak festan. LOUBET

Maisu zaharrak esanak

Atzo batek galdetu zidan: 'Eta zuk zer derizkiozu garelako mundu honetan?' Eta esan nion, geure baitan ez garelako. Geure baitan bagina ez ginatke hilkor. Gauza batzutan bagara geure baitan, baina gehiena balio duten gauzetan ez; zuek ere zeuen baitan zaretelako etorri zarete hona. Baina nahi baduzu ez baduzu eraman egingo zaituzte. Zeure baitan bazina ez zinateke joango. Baina ez da horrela. Ni neroni neure baitan baldin banintz, gauza bat etorriko zaidana ez litzaidake etorri sekulan. Heriotza. Horra. Nik nahi badut ez badut etorri egingo da. Ikusten al duzu zenbaterainoko balio daukagun? Gauza askotan bagara geure baitan e! Nahitasuna... Noren baitan garen? Gu baina lehena-goko eta handiagoko baten baita.

Argia, 1989-IV-23

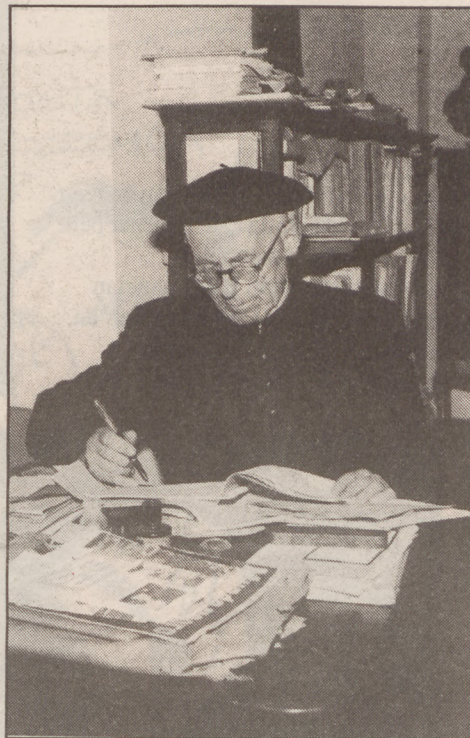
Euskal nortasuna lehenengo hizkuntza da. Horrek adierazten du dela herri bat bere nortasuna duena. Hizkuntzarekin batera joaten da izakera eta hezikera, kultura. Euskarak baditu bere gauza bereziak, ez bakarrik hitzetan, baita esanahietan ere, esango dizut: euskaldun bati galde-tzen baldin badiotzu gauza bat berak erabili ez duena, ikasi duena esan diotelako, ba «hala, eta hala omen da» esango du; berak erabilitako gauzak era batera esaten ditu eta besteak beste era batera. Euskara, niretzat behintzat oso garrantzitsua da. Gure aurrekoena, eta haiengan-dik iritsi zaiguna, euskara.

Argia, 1989-IV-23

Baina oraingo mundua ez da orain duela 50 urtekoa bezalakoa, ez da berdina. Orduan bizi izateko ez zen erdara jakin beharrik, ez zuen faltarik egiten. Orain erdara ikasten dute denek, eta horrek ematen dit beldur ikaragarria, beldur ikaragarria ematen dit horrek. Herriak nahi du euskara, irautea euskarak, nahi du, nahi du, baina denek erdara ikasi behar, aai, bi hizkuntzatan nor nagsituko ote da hor...

Argia, 1989-IV-23

Ez dugu pentsatu behar, halako motibo handirik ez baldin bada, orain dela, lau edo bost mila urte hemen bizi izan zirenak ez zirela euskaldunak gu bezala, hori ez dugu pentsatu behar. Behar bezala adierazten ez den bitartean haiek ez zirela euskaldunak guk esan behar du-

● Osasun arazo larriak izan arte, ez zion lanari utzi, eta beti ere medikuaren aginduz.

● Horrela ikusi zuen Barandiaran, Beñat Azurmendi gure marrazkilarik, marrazki honetan.

● Euskal Herriko txoko eta bazter gehienetan ibili zen, aintzinako gizonaren aztarnen bila.

guna da euskaldunak zirela. Hori esan behar dugu.

Argia, 1989-IV-23

Mitoak, kondairak, ez dira aspaldiko denbora batean gertatutako gauzak. Gaur egun ere, mito eta kondaira asko dago bizirik, eta mito berri asko ari dira sortzen, garapenarena adibidez. Mitoak sortzen ari gara orain ere, nahiz eta ez izen hori eman, aktualitatea dutelako; baina ehun urte barru norbaitek mitotzat joko ditu. Hara, lehen, zientzia fisikoak ezin ziren ulertu eterra aipatu gabe, eta gaur egun, ez da eterra ezertarako ere aipatzen, hitzik ere ez eterrari buruz, ezagutza hauek dagoeneko kondaira zentzua dutelako, zentzu mitikoa. Beraz, zientziaren eta kulturaren historia mitoz josia dago.

El Diario Vasco, 1989-XI-31

Gu ibiltzen ginen hiru, eta esaten ziguten 'Los tres tristes trogloditas'. Los tres egia da, tristes ez, kontentu ibiltzen ginen, eta trogloditak bai, kobatan ibiltzen ginen. Gauza horiek asmatu zituenak ere!... Beno, bada-kizu, mundua hala da eta.

Argia, 1989-IV-23

Wundt irakaslearengandik ikasi nuena zera zen: ikasketa guztiak erlatiboak direla. Baina bereziki irakatsi zidana, besteen sinesmen eta ideiak errespetatu behar direla izan zen. Errespetu hori da, mundua ulertzen hasteko oinarria. Nere izakerari loturik izan den jokaera bat izan da.

El Diario Vasco, 1989-XI-31

Beste era batetara bizi gaituk, beste bizikera batzuei begira. Lehenago berriz, zer zan bada? Etxekoa, auzokoa eta herria, pixkabat gehixeago-gutxiago, hori zan gure mundua, modu horretara zegoen jendea. Zer esango? Ikusmira haundirik etzegola behintzet, urrutira, hortxe, kasik batere ez. Joan huan hura ere. Etorri dituk gauza berriak, nik bizi zetuata nola sartzen joan diran eta jendeak nola hartzen zuen. Gure etxera ere, baserrira, zenbat jende etortzen zan radioa ikusteagatik! Ez zien tutik ere entenitzen, zergatio Morse alfabetoan huen eta etzekienak hura ezin zian entenitu. Hotsa aitzera, horrekin kontentu.

Goierriarra, 1989ko abendua